

Beli çöle mandatlan şotio ulaxun çerkestieynaq nextiun sa mena butki ğacərsune lazьm. Motioxun oşa belina ul laftiala tene.

Ağalin botıbaksuna çureğatıan şotıay qatıurxo məxıın boş kirbi nextiun: - Ağala - mağala maeki. Ərkən eьkeьn kikinne. Köyün xazalen tutıunne. Bezi əylen oьneьnne. Nextiun me əyitmuğoxum oşa ağala botie baksa.

Təhəri botıbaksuna çureğatıan şotıay suntıu menen botii (rıaь gala cöybi) mena tıəkьtıunstıa oььala. Nextiun motioxun oşa təhər usun botie baksa.

Nanan izi xüyəri usun kala baksuna çureğatıan şotıay ropurxo oxqsun me əyitmuğo uqalane: - Xüyər, xüyər, ay xüyər! Hevaxtı kala bakalnu, tıayın qoya tağalnu, harabına lağalnu? Nextiun me əyitmuğoxun oşa xüyər samalal usune kala baksa.

Xodal arıı kьəьğ bala ğəьynına nextiun: - Ğəьynəь, ay ğəьynəь! Şahatı xavarun eçere, vi ganu badalba! Pis xavarun eçere, ojuulin tuma xampra! Ğəьyninen izi ganu badalbayın, mıьььtıun baksa. Ojuulin tuma xamqatıan, pis xavaraxun çərçseynaq ocağa şamtıun bəçıükstıa.

Joğula əyuluğon nəьynəь zoğe xьöьlaxun fıtiitii düzbsun çureğatıan kele vaxtı xьöьl zoğaxun tene çukesa. Te vədə mene bascanen zoğa tıarıqa uqalatıun: - Qaquli - maquli, dizik çeki, dereval baka, xe eça, hunal üьğəь, zual üьğaz. Nextiun me əyitmuğoxun oşa xьöьl zoğaxun çukesa.

KULBAQAXUN K'ZYL

(legenda)

Kəsıbluğa baftı sa ayızlunen pərəkəl efsune çuresay. Taıı mexьa eneçeri. Ama şotio heter beьğsuna tene avay. Ayızlun kele raxьl sa kьonşıtıuxbuy. Har usen pərəkəl beьği kulbaqe toystıay. Ayızlunen tie raxьl kьonşınaxun xavare hakьı:

- Ay kьonşı, pərəkəl beьğsunuz çurusa. Mexьa eçerezu. Şotioğo hikə ukestıaz?

Raxьl kьonşinen mexьurxoy qacıesunane çuresay. Şotaynaqal ayızluna metəre soğab tadi:

- Taki, meçı həьvkьa. Eça, xurı qacıria. Cıra mexьurxoy loxol, kəyeкьatıun.

Ayızlunen şotıay pıtu bine. Taıı meçıa həьveьkьı. Eçeri xurı qacıri. Cınerı mexьurxoy loxol. Ama raxьl kьonşinen çureğala kınə tene baki. Mexьur meçıa kəyi tetıun qacıeı. Bırtıunxьı ğınəxun-ğınə kala baksa. İzi vaxtı eğatıan artunıı, haytıunzerı Bırtıunxьı samalal kele meçı ukса. Sa ğı ayızlunen meçıa cıqatıan kьarı qovalxoy kьate sa hema kulbaqe aki. Tene avabaki hikə bane. Purun taneıı raxьl kьonşın qoya. Şotio qalpi pine:

- Ay kьonşı, pərəkəlxon burььetıun kulbaq serbsa. İsə hikə besuna lazьm?

Kьonşinen şotio metər sa yakьe akestıı:

-Taki, sa şılaq məьyın ıac qacıria. Eça pərəkəlxoy loxol lara. Cıacıurxoy loxol kulbaqкьatıun serbi.

Ayızlu taneıı buruğo. Cıaca qacıri. Şılaqen zapı eneçeri. Cöy-cöybi cınerı zole loxol.

Pərəkəlxon məьyıın cıacıurxoy boş nuaketıı kulbaqtun serbi. Har sa ıac belxun oşiel bıьğğac kulbaqen buye baki.

Ayızlunen tene avay hikə baney. İçu pıurun pıarıesebi raxьl kьonşına:

- Ay kьonşı-pine, -pərəkəlxon kulbaqa serbi çərketıun Cıacıur belxun oşiel kulbaqe. Poy isə hikəbaz?

Raxьl kьonşinen əcıuğoxun uluxxo qaramqa soğabe tadi:

- Taki, uşi qadırıa. Məhəlnə kala sa arux kəörtıa. Kulbaqla ıaıurxo soğo-soğo çıevqa tıe aruğol bapa, boqosrıa.

Ayızlu me səfərəl konşın əyıtəxun tene çıeri. Taıı uşıe qadırıı. Məhəlnə kala sa aruxə köörtıı. Kulbaqen buy ıaıurxo soğo-soğo tıe aruğo bapı boqosebı.

Əyıcındəri savayna ayızlu arux bokı gala eğatıan, pulmuğon aqaltı veybakes tene baki: bokı kulbaqxoy har soğo tarapı bakeneı sa kəyzyı. Aruğoy ga buloşı kəzyley.

Serıtıun pıyo, buxacıux amdara köməy bakatıan sal suntıın, lap raxıl kəonşınenal şotıo kulamcıı bartes tene bako. İzi beğrı pərəkəlen serbala kulbaq armışımı gala tarapı lap kəzyılal baneko.

BATKİ QOJURXOY LEGENDA

Buney, teneboy, ayızın ıılın şakəkına pəş qojebuy. Boxoy usenxoney ortağtıunıy. Sa gala bitıı, sa gala extıunsay.

Sa usena exnaş burxatıan ortağxoxun suntay ğare baki. Şotıay kərx çıerınutı tıe soğo ortağıl sa xüyərə nanaxun baki. Amdarxon ortağxo pul xaşluğtıun tadı. Müxluğ müxluğane kərbaki.

Əyluğoy kərx çıerıtıuxun samal oşa ğare bavan izı ortağa pıne:

- Buxacıuğon za sa ğar, vaxal sa xüyərə tade. Şotıoğoy kəbın köpnule botıbake. Dırıtıluğ bakayın, vı xüyərə bezi ğareynağ eçalzu.

Xüyəri bavan-buxacıuğonkəşan ıbaki-pıne-kalabakekəşatıun, xüyər bakekəşan vı bın, ğaral bakekan bezi yezna.

Te ğınəxun ortağxon burtıunxı sun-suna "kəbuda" qalıpsa. Pəş qojın kəşate muca kəşohumluğə burxı.

Əyluğon ğıba-ğı boytıun eştıı. Turıntıun taıı. Əyıt pesuntıun zombaki. Nana-bavağon saal pulmuğo xəayı beştıunğı xüyər işkəşara tağala, ğaral laşıqoybalane. Lorocın belxun sunay nışlanlu baksunaal avatıunıy. Xüyəri qoya ğara "beşı yezna", ğare qoya xüyərə "beşı bın" tun qaley. İçal sa maralane zerstıay. Veğə nexey hun maçıekı, zu çıeğalzu, xəşə

nexey hun maçıekı, zu çıeğalzu. Ayızın səyılxo şotıo aqatıan xexetıun baksay. De eki, sa əyıt pes, xozamand yakəabes tetıun baksay. Avatıunıy lorocı boş nışlan tadeıene. Sal şuqalen nışlanlu xüyəri ıııya zapes tene bako.

Nextıun vı ıampıtıu laxa yannul, beğə sa fələyən hıke ıamqale. Hun maupa, şeytan tene baske, bayınkəşun gala çıarıbakene. Me pıəş səyılı baxtıavaruğa ıarpseynağ yakəş kəşvesa.

Sa ğı pıtıun ğare qoya sa falçı karnune hare. Moma xebı bapene xenen buy came boş. Fale xıaype. Oşaal nana-bava pene kı, tıe lorocın bestıa nışlan tadeıı xüyər kəşıb qoyaxune. Vəşynağ şahat ğınur avuzbala tene. Şotıoxun kul hakəşanan. Efi ğareynağ ayızı zərlə-zorla amdarxoxun suntıay xüyərə eşanan, izı xojına karxanan.

Nana-bava falçın əyıtəxun çıeyes tetıun baki. Burtıunxı ğareynağ cöy sa xüyər xəşvesa. Şotıın öşneş-zızıne sakı. Pıne bezi çıeğala xüyərə zaxun cöy mabanan. Nana-bava ıçoğoy əyıtın loxoı çırtıunpı.

Hıke pesa bakoy. Dövür cöy dövürey. Nana-bava cadukəri, falçın əyıtəxun, əyluxal nana-bavay əyıtəxun çıeyes tetıun baksay. Falçı harıtıuxun sa hema şamatı çıovakı ğareynağ sa döylətlun xüyərə nışlantıun tadı.

Me xavar çıeğala kınə xüyəri qojın ğınur yasana tarapı. Zarafat tene, kəşə usena ışanıey sun-suna "kəbuda" pıtıun çalxsay. Taıı-eysune bakey. Ayızluğon nışlan lorocı bestıa botıbaki pıəş çəyılı laşıqoyı yakəşatıun beğşay. İşəəl metər nuakeıı sa xavartıun ıbaki.

Əyıtı serıtıu uqayıyan, kala kəşə fağrı xüyərəne laftıey. Pış xavara ıbaki bafedı öşnenı dərkənə. Kulmux əşləxun, turmux yakəş taysunaxun zarıeıı. Uksunaxun, uşşunaxunal kule hakəşı. Usunluğen kəşolay nıbakala sa azare beğşəşıbı. Bınetı ləyıfın okə.

Exlətəxun sa usene çıovakı bakoy. Payızı ğınurxoxun suntıustıa ğare qoya laşıqoye burxəşı faresa. Zurnın, kosnağarın səş şüne bışğəl ıırı tene botbaki. Əyıcındəri bıntun eçeri. Oşın ğı bıyəsınəl udığoy ədəten şotıo bəşə tapşurbalatıunıy...

Çare qoya bəyə bine otağa taştıni exlöt tağatıan tie baxtınutı xüyəri qoj cöy sa halaxey. Fağyr xüyəri sa nəfəsey, taçı enesay. Nana-bavaal şotıay bere bestıa pulmuğoxun neğ uıqa çırpetıunıy.

Saal xüyər berane tıayağ baki. İçu eьхеьdi ala. Сьоуа ala arııtıuçe taradı. Əхiləьхun ibakes nubakala sa səsen me əyıtmuğone pi:

- Вухасıух, va кьурбан bakaz! Bezi he ğınə baksun va ayane. Elmüğə hakьa, za me zinzilinəхun çərkestıa. Ama bezi күnəhə baçı, za me dərdə badıtıoğol cazanıtı mabarta. Şorba, beşi me rıəь qojinal gala orayınкьan çieri.

Me əyıtmuğə pi bula saneki bere loxol.

Şahatıtıun pe, ük aııar, taxsьr nubakala amdorxoy çuresun usune bel rıarısa. Te ğıal haketəre baki. Xüyəren əyıtə çərqsunkьa tie rəь qojı içoğoy ganuxun jııьqesun sane baki. Rıurannayal okьaxun osьal xıьne baki. İzi ğala kala sa bayınкьıne əmələ hari. Te bayınкьınen pula кьıçırı хьауqamun rəь qojaal zapı taneşeri bulokьa.

Oşın ğı savayna eğala amdarxon qojurxoy har suntıay gala xe hələ nuacıareçı sa orayıntıun aki. Qojurxoxun, şoltıoğoy boş bakala amdarxoxun sa nişana tetıun bəğğəybi.

Bavağoy exlötən ayize Tambatan kinə çalxeğala rəь orayın metərə əmələ hare. Şotıoğoy xeal nextıun izi çuresuna nıarıarı tie baxtınutı xüyəri pulmuğoxun barala neğe.

DADALI ELE LEGENDA

Düynənə zuzu-buzu uqala sa tavadebuy. Şotıay ııı Teymurey. Ömürə davogoy boşə çıovakestıey. Sal sa kərənəl tene çьaxeçey. Nəmə ölkın tavadxoy qəьqəriə osьalane duğey. Şəhərmux bikьı, ayızmuxə ıarpestıey. Şotıay arđovula zerdala əskərxo buruxmuğoxun, хьавunxoxun sa müfürgə kinətıun çıovaksay.

Ğınurxoy suntıustıa Teymuri кьоşun Qəbəlın pervareal hari çiere. Şəhərə kele zinzılınen kiyextıyn badi. Usunluğen şotay afata bakala ayızmuğol bitıunkьı.

Teymuri kiye koftı ayızmuğoxun soğol Nıьjiey. Şotıo bikьseynaç ostıağar davane taçı. Ayızluğoxun sa pay tie davına qadıeçı. Kele payal ıareçı ayızı afata bakala çıələymüğə, buruxmuğə. Sa payal maçuqal tııtıes tene baki. Türkənə tağala yakьe loxol bakala allooy keşıluğa çıarıtıun baki.

Keşıluğa sa hema baçь amdare bakoy. Şotıoğoy boş çıpux əyluxal kelene. Garğayınxon içoğoy davın sursatxoal extıetıunıy. Ğenaxun şuqal izi ganuxun tene galey. Axşıuma, exlətə botıunşıay. Keşıluğa amdar baksuna avabakestıun tetıun çuresay. Hikə əş bune bayınкь bakıtıuxun oşatıun bikьsay. Çıpuxon aruxbi yoxatıun bastıay, xoraytıun boxsay, çəyıtıun jıalstay. Bıyəsın şıuma kəyıtıuxun oşa işкьarxo çıərıkin yakьurxon qojurxotıun taraney. Kiye koftıala xarınaxun, birındaxun etıunşıay. Kiye koftıala araqa, mozınaal tetıun tərbısay. Bikьı şıamtıunney. Yekьa axarı etıunşıay çıarı baki amdarxoynaç.

Sa üşə ayize taçıtığon gavalı boş sa hema qoqoşıtıun eçeri. Sotoğoy boş şa dadalal buney. Şıumaqxo rıarıala kinə şıampi arıestıunbi. Dadala etıunfi oşın şüneynaç. Şına uqoy tie dadalen keşıluğa bakala amdarxoy bel kala sa əş eçale. Hikə besa bakoy. Qodoğə hikə ıameçene, şonoal bakalaney.

Dadal eçerıtıay əyçındəri berezərexun samal çıovakine bakoy. Teymuri кьоşun yakьen çıovaneksay. Beşıl Teymur içey, saal izi ıьşıa amdarxo. Şorox hari keşılıği tüşə rıatıunrıı. Saal tie tərəfəхun dadalı ele səse çieri. Səs çıeğala kinə Teymuren kula exedi ala:

- Çırpanan!

Кьоşun çırepi. Dadalen keşıluğa saal elepi. Teymuren pine:

- Amdarnıtı gala dadalen tene elqo. Usun bakanan, keşıluğa baçı-çıeğala irəmoğə bikьanan!

Əskərxo sa pul кьıçırı хьауqamun eкьurxoxun, haraboğoxun ıırtıun. Keşıluğa bırı tıöğəхun batıundı halkьına. Samal çıovaki dörьhadöьr bureхьı. Haray-ııırtı bıyəsəl ıırı tene botı baki. Keşıluğa bakala ğarğayınxoxun bıyalə, yara hakьalo kelene baki. Ama çıpxo, əğluğə xata lafstıa tetıun bartı.

Səse kьonşiyoxal eьxьtiunçi. Sa hema tana yakьatiunbi tie soğo kьohumxoy qojurxo. Manditioğonal kəy bakamun əyeltiun xəvveçi. Bəğəybesal tetiun baki.

Əyçindəri ayizin çamahat bafedi suna. Me xena zu bəğgaz, tie kura hun, me çələyə zu taraqaz, tie suntiual hun uqa burtiunxьi xəvvesa. Ayizaal, şotiay afataal buloşu sunatiun badi. "Əylə akezu" iqal tene baki. Şotioxun sa iriz, nişianal tene bəğgəyveçi. Unqo sal baki teneç. Bakayinal üşenin bayinkьuna ardivulene taşerey.

Xib ği xib şü diristi ayizen əyele xəvveçi. Sal suntiin sa çimir neçi tene aki. Nanan popurxone cьuri, bavan ax-vayebi. Viçi-xunçimuğoy öьneьni səs sa hoor tene botibaki. Xib ğinəxun oşa amdarxo umuda boti zarıtiunçi qojurxo.

Əyel açьtiuni şamati tamam bakala ği şotiay çiyal yase sulfatiun xəyuri. Çamahata şiumtiun tadi. Həvzərxoal kireçi haretiuniy. Usun-usunal nextiuniy:

- Beşi ozankьan xoxbaki. Əylə hetiaynaqyan tərbi? Mono he aruxa, beşi bel baredi?

Əylin nana-bavanal şotioğo üktiun tastiy:

- Ay kьudoox, efi taxsьr tenebu. Buxaciğoy çame. Fələyen badi aruğoxun tiities tene bako.

Yase mərəkəy çareğatian Həvzərxoy kala çuğon izi kьuda me əyitmuğone pi:

- Samane əylin urufa yanal şium tadalyan. Kirekinan, ekinan.

Çupux pi ğinə hari çiertiun Həvzərxoy qoya. Aqçala kinə vay-şivana burtiunxьi. Sulfina çəye hari.

Öьneь-zizinəxun oşa hartiin sa ayakь çəy kьokьexun çiovakestiundi. Oşa tieyin-meyin exlote burxьi. Pıurunal muz çiri öьneьtiunçri.

Çəyə çərkitiuxun oşa kьaynakon binə hayzeveki. Şotiay nanaal hayezeri. Binen taçi sa ləjə, sa hemaal həcələne eçeri. Ləjə bastьrma yekьen buyey. Nana-bala burtiunxьi xuri çaçeçi, el, şiqam duğeçi tikoğo həçələğo lavqsa. Nanan ləjinəxun yekьa çievqasay, xüyərenal həçəlinəne zarıey. Ləjinəxun saqal yekь çievqatian nanay pulmux tikoğoy boş bakala amdari kəşinəne lamandi. Aqaltiu tene vəьbaki. İşianaxun pule çurevki. Şotiay açьi ğare kəşə içey ki buney.

Nanay "Vay, bala!" pesunka içuxun taçi təkin loxol bistun sane baki. Çupux, xüyərmux baftiundi suna. Mərəkəy tarapi baneki yasna ga. Öьneь-şivani səsen ayiza eьxəьdi izi bel. Xuri-kala kireçi hartiun. Həvzərxoy məhəlne. Ləjinəxun kəşə çieysuna ibakatian hakeçi mantiundi: Hun mayra, Həvzərxoy amdar ukal baksuni eьmxun çieri exlət çov teneç. Şorox serinəxunal amdar ukaltiun. Pitiun metər nuakeçi sa əş biki azuqeynaç beşi boş ga butene. Xuri- kala çierekьatiun ayizexun.

Ha tie üşe xavar pianepii ala. Kireçi hartiun. Həvzərxoy işkьarxo bikьi tatiunşeri. Batiundi kьalina. Manditioğol çamahaten tarpi çieveki ayizexun. Şotioğo çilin buruğo piarımun şəpitiunçi. İçoğoy baçanəxunal jieьnurtiun bosı. Sotioğoy tieyin tiağay maçьu taysuna, hor baksuna həysetinəl çiri ayize sal şuqalen tene ava.

PAÇÇAĞKЬA NAXЬRÇI

(nağьl)

Bakene, tene bake, bakene sa paççağ. Şotiayal buney sa bilici.

Paççağen tie bilicinə pine hun sa bəğa dünüəne he xavarabu. Bilicinen pine paççağa: tie eьxıyl ölkinə bakala sa naxrçin ğaren vi paççağluğa extiale. Paççağ şipie baki. Sa xaş oşa cöy sa bilicine eçeri. Şotinal siftiun bilicin əyitmuğone pi.

Paççağ eьka laçi yakane baftii naxьrçi bakala şəhəre. Biyəsin çirağxo bəçiükeğatian pianepii. Yakьa çurepi. İzi bəşitian çiovakala naxьrçina aneki. Şotiun naxьrçina pine: za me biyəsin kьonağba. Oşa paççağ taneçi düz naxьrçin qoya. Şotio kele hörməttiunbi. Paççağen pine sa ğar əyel bəğəybanan, beşi ölkinə yakьabalzu. Naxьrçinen pine bezi ğara yakьabes banko. Paççağen sa kağьze çampri, tanedi naxьrçin ğara. Paççağen kağьzi boş çampreney: "Me ğar hari piarçala kinə izi ozana botianan".

Ĝaren kaĝza eĥtġi yakĥane baftġi paĉĉaĝi ŝohere. Taneĉi dġz paĉĉaĝi baĥĉina. Baĥĉin boŝal sa hovuzebuy. Ĝar taĉi tie hovuzi bestia baski nepġaxeĉi.

Samal oŝa paĉĉaĝi xġyohel hare hovuzin bel. Ŝotġin izi ŝoġya oĉġqalaney. Beĥneĝi tohovuzin bestia sa ĝare baske. İĉal tiema yaraŝuĝlune, beĝa nexehun maĉieki, zu ĉieĝaz.

Sotio samalal iĥŝiane baki. Beĥneĝi ŝotġay parakĥin boŝ sa kaĝzebu. Kaĝza ĉineĉeri parakĥin boŝġian. Sotio qalepi, kaĝzi boŝ ĉamey: "Me ĝar hari piarġala kinohizi ozana bottanan". Xġyoheren fikirebi. Kaĝza taŝeri aruĝoy boŝ basaki boĝosebi. Ŝoġy sa kaĝze ĉamri. Kaĝzin boŝ ĉamepi: "Me ĝar hari piarġala kinohbezi xġyohero kotoxun kabinbanan". Kaĝza lanexi ĝare parakĥin boŝ.

Paĉĉaĝi amdarxon ĝara atġunki. Tatiunŝeri saraya. Kaĝza qaltġunpi. İzi boŝ ĉameĉi kinohbitiun.

Sa piġh ĝinohun oŝa paĉĉaĝi iĉal hari ĉiere. Beĥneĝi izi xġyohero tie ĝaraxun kabinġiun botie. Paĉĉaĝi aĉuĝon kelene biki. Aneki toĉara tenebu. Xġyohero tie ĝare bel ĝaĉpiġetiun. İzi tara (taca) eĥtġi lanexi naĥĝin ĝare bel. Ŝono baneki paĉĉaĝ. Oŝa ŝotġayka izi xġyoheri laŝiqoyane ĉiovakeŝti. Naĥĝin ĝar baneki paĉĉaĝ, paĉĉaĝi xġyohel ŝotġay ĉuhux. Ŝorox iĉay muradakĥatġiun piarġi, yanal beŝi murada.

KALNAKĤA ĆIUQUDI

(naĝbi)

Sa karnu ĉuĝoy boyaxun kele miĉik sa neġetiuxbuy. Tilin keshinohun mal-mul kalane bakoy. Ŝotġay ĉi Ćiuqudiney.

Ćiuqudi har ĝi oġluĝo korbaki aĉinohene taysay. Ŝotġoĝon aĉitiunney. İĉal samal eĥxil arĉi tamaŝane besay.

Sa ĝi piurunal Ćiuqudi aĉinane taĉey. Samal oġluĝoy aĉinohamaŝanebi. Oŝaal ŝotġoĝon pitġun:

-Ćiġohere tġrġngġ kirbsa taĝalyan.

Me oġitmuĝo ibakatġan Ćiuqudi muĥĥe baki. Ŝotġin hohel sal ĉiġohere tene akey. Tġrġngġhohere hetġr kirbsuna tene avay. Ŝotġaynaqal oġluĝo pine:

-Zaxal taŝanan! Ćiġohere aĉsunuz ĉurusa. Hamal tġrġngġ kirbsun zombakalzu.

Oġlux iġrezi tetġun baki. Pitġun:

-Hun kele miĉiknu, taŝes teyan bako. Yakĥa bakala ohaxun va ŝin ĉievqala? Ohĥe xenen va taŝayin, ĉiġohere aĉayivax, kalnay soĝaba ŝin tadala?

Ćiuqudinen usun iĉu piarġesebi kalnay. -Kalna, pine, -oġlux ĉiġohere tetġun taysa. Za taŝtiun tetġun ĉurusa. Qalpa, sotġoĝo ura, za barti makĥatiun taĉi.

Kalnay oġluĝo qalpi pine:

-Oġlux, Ćiuqudina barti matakinan. Vohaxun taŝanan. Ama ohĥa baysa mabartanan. Axari ĉievqanan. Zual buyqal buyqalzu. Xĥaybakatġan ekinan, vohax piatar tadalzu.

Oġlux kalnay oġitohun tetġun ĉieri. Ćiuqudinaxun sa gala baftġundi yakĥa. Sotio axari ohaxun ĉievġunki. Taĉi piarġunpi ĉiġohere. Burtġunĥi tġrġngġ kirbsa. Kirbaltġu baĝbaĝ qaĉĥtiunpi. Ćiuqudi samal oġluĝoy pervare taranepi. Oŝaal xuri-muri ĉiikurxo kirbi iĉeynaq sa ŝialaqe dġzbi.

Berezore iĥŝia oġluĝon baĝurxo eĥtġundi. Qoya taysuntġun ĉureĉi. Ćiuqudi izi ŝialaqi loxol arueney. Sotio pitġun:

-Hayza, vi ŝialaqaxaxapa, qoyayan taysa.

Ćiuqudi izi ĝanuxun tene galpi. Oġluĝo pine:

-Zu turin taĝala tezu. Kalnay vohax pine. Ćiuqudina axaranan. İso zaxal, bezi tġrġngġn baĝaal axaranan, taĝen qoye.

Oġluĝon heĥara pitġun, Ćiuqudina yakĥal eĉes tetġun baki. Ćiuqudinaal, ŝotġay ŝialaqaal axatiunpi. Baftġundi yakĥa. Hari piarġunpi ohĥe ĉiotia. Ohĥe xe kelebakeney. Oġluĝon Ćiuqudina okĥa ĉivki pitġun:

-Hun sa hoor miya ĉurpa! Yan beŝi ŝialaqxo tie ŝoġyel ĉiovakeŝtien. Xĥaybaki eĝen, vaxal axari ĉievken.

Ćiuqudinen turmuĝo suna tiarġa pine:

-Zu tġk miya ĉurqala tezu. Ćurnansa za barti taĝanan? Zaxal, bezi ŝialaqaal axaranan, sa gala ĉieĝen tie ŝoġyex.

kürüx kьaynako. Tək əşbi хьo tana ukestiun, lapestiun zər
əşey.

İbjernin kirvələ şünurxoxun soğoney. Karnual,
xüyərtmüxal biyəsin şuma kəyi basketiuniy. Binen хьoş mandı
əşurxo bele duği. Buxarin beşi boqala püsüsə okьanebi. Oşa
şonoal baski periaxeçi. Saal şüne biğğəxun oşane muğur baki.

Pulmuğo şiarpi tağay-mağaye beğgi. Əylux periaxtiuniy.
İqoğoy loxolxunal butiey. Binen ləyifə bel zərpi basqsun
çureğatıan, pulmux buxarin beşi bakala хaxalane lamandı.
Xaxal sa tanesay, saal çureney. Şotiay okьaxunal "Tiktıuq...
tiik... tiuq...! - səsə çieysay. Şono kele hakeçi:

-Ay buxaciux, mono hikə, хaxalal taraneqo?

Şotiay əyitəxun хaxal sa çurepi. Oşa bureхьı piurun taysa.
Çuğoy uекь-üькьen tiutiunepi. Şotio çax arıene cьaxpi. Alloy
səsen kьaynakone qalpi:

-Nana, ay nana! Sa hayza, bьğa me qoya hikəbu?

Bine səsə xuyərtmüx cağpi muğurtiun baki. Xaxali
"tarapsuna" aki burtiunхьı ciiritə. Kalna usun hayzeri hare:

-Axar, ay bin, ay xuyərtmüx, mono he ciiritə? Kalutenan
bare basqayan?

Xuyərtmuğonal, binenal kulmuğo хaxalaçtiun boxodi:

- Sa... sa... beь ... eğa хaxal hetərə tarane. İzi okьa
ardovulebu.

Kalnan buxarınaç pul çurevki bureхьı axşuma:

- Ay vəьn akьanaңı! Zual nexzu qoja hetiaunaçtiun
içoğoy bel extie? Sa şipi bakanan, vəьx bьex badaz: Xəьyuğo
şadbi qoya eğatıan bezği sa ciyəkь qoqoci qaciqali okьa
kьiciçi çurpene. Sotio bikьı eçeri buxarin berşi lazxi. Xaxalaal
tarazdi izi loxol. Samal gameçi burхьene tarapsa. Vəьnal amıci
gala baftıenan suna.

Oşaal kula boxodi хaxala taranedi. Sotiay okьaxun sa
qoqoci çeri bureхьı bula galgalstiun tarapsa. Bine,
baçanexunal xuyərtmuğoy axşumi səsen qoja eьxedı bel.
Şotiğoy axşum kəy bakamun tene botıbaki.

Əyçindəri ayizluğontıun ibaki axşumpi. Baneko, vəьnal
hekyətə qalpi çərçatıan axşumqalnan.

ARUĞOY BEL ƏÇİ

Sa işkari ayizexun əхьıl xuri ereкьлуğtiuxbuy. Payizin
ğınurxoy suntıustia tiıya tarapsane tadey. Beьneğgi ereкьлуğa
kala sa eğelin sürünebu. Çobana qalepi izi toğol. Pine:

- Metər əş tene bako, sürünə usunba çievqa! Eğelxo saal
me pervare makьatiun akeçi! İnbaki?

Oşın ği taıi beьneğgi sürü piurun ereкьлуğane. Pirunal
çobana izi əyitə pine. Şotiın əyite tadi ki ene sürünə ereкьлуğa
aqala tenu. Bezi əyit əyite.

Sa hema ği oşa işkьaren sürünə piurun ereкьлуğın boşə
aki. Sal çobani pervare tene taıi. Bexə baftıi ki, çöy sa yakь
fikirbsune lazьm. Tene, çobanen topoğo ləjə lavqala
çırevqale. Xьaybaki hare qoya. Xeylək fikirebi. Biyəsin
qoyaxun çiere. İьşia dostıurxo kirbi pine:

-Me üşə bezi çölnə ereкьлуğa tağalyan. Sa çobanen
sürünə tiıyane efsa. Hartıın sa gaval extıanan. Ambarxo
baskitiuxun oşa yakьa baftıayan. Vəьn ereкьluği oşiel
çurlapnan. Zu taıi çobana bəğğəybalzu. Şotio cьaxqalzu
exlətə. Baneko, tiütıəyəl farpestıalzu. Bezi səsə ibakala kine
arхьa çıovakanan. Sürü baski bakale. Hartıın sa eğel gavala
basaki aranexun çiekinan. Makьıbanan, sürünə хəь tenebu.

Dostıur irəzitiun baki. Camahat baskitiuxun oşa ayizexun
çiertiun. Ereкьлуğa piariatıan dostıur çurtıunpi. İşkьar taneci
sürünəxun samal tağay akeğala aruğoc. Çoban aruğoy bestia
arıeney. İşkьara akьı samal içu açьesebi. Şor beneğgi jıamdi
düvəzərbale. Ama işkьaren bureхьı muća muz ciipsa:

- Ay viçi, zu dava sakseynaç tez hare. Hikə bakene,
çıovakene. Ereкьлуğa ukestıenu, dirıstı baka. Bezi əyitmuğo
bərən ten tade, piurun dirıstı baka. Vaxun sa çuresunzaxbu.
Nextiun şahatı tiütıəyun fare, serine?

Çobanen, bulane galdi:

-Serine, ğınurxo faremuz bel duğsa.

-Ay dirıstı baka. Beş ayize tiütıəy farqal tenebu. Zu
tiütıəyi faren sa kərən boşşamun əçipsunuz çurusa. Çuruzsa
hun sa əçin hava farqavax, zual əciqazax, baneko?

Çoban exlėti metər muca hakьesuna müхььeьy. Kavayı
okьaxun tiütıəyə çieveki. Bureхьı farpsa. İşkьarenal əьmurxo

хъаурі бурехі әңірса. Аруғой бестіа әңіқа достурхо остіағарахун ме әйтмуғоне ібакестіау:

- Ау дірїсті баканан! Ау сан, ау сан!

Şotıay sәsә іbakala kınә dostıurxon burtıunxı іçoğoy әşlә. Hartın kıye koftıala eğelxoxun suntıu gavala basakı axatıunrı, usun aranexun çıertıun.

Çobanen xeylәk farepı, іşkәarenal "Ау сан" uqa әңіnerı. Saal kula alabı çurepı, çobana pine:

- Vıçı, bәse, fara botıes banko. Kele діrїсті baka. Vaxun irәzız bakı. Dırıstıoğon!

Oşaal kul-kıye bıkı çobanaxun çöye bakı. Tağatıanal baskı eğelxoxun suntıu gavala basakı axanepı. İçu rıarısebı dostıurxo. Sa gala hartıun ayıze. Parıala kınә egelxo şıampı cöy-cöytıunbı.

Әуңınderı çobanen sürünә бүкәәлqatıan үхх еğel kame çıerı. Şor beñeñğı ulurxontıun zapı taşere. Te ğınәxunal sürünә erekъluğa bastıunaxun kule hakı.

ANEKDOTXO

1. Tez çurusa va rıarıazax

Sa іşkәaren rıye çeşmәye laxey. Çalxalxoy suntıın şotıoxun xavare hakı:

- Bıpı pulla bakenu. Bıpı turla hevaxtı bakalnu?

İşkәaren coğabe tadi:

-Zu sal tez çurusa va rıarıazax.

2. Samal yavaş döьtia

İşkәaren tüfәngә сьоуех еххtıı xodal arıı qınqurına döьpıstıun çıreğatıan sığon pine:

- Samal yavaş döьrtıa, loğoça baskı әyelebı. Makъan muğur bakı.

3. ÜMÜBĞOY TUM KЪACQATIAN

Sa tapanınxor amdaraxun xavartıun hakı:

-Vi boştıuna sal ava bakes banksa?

Sotıın coğabe tadi:

-Hetıaynaq tez ava baksa? Ümübğoy tum kъacqatıan, avaz baksa boşezu.

4. BAZARE XӘVEKİAN

Suntıay kele koja sa çırtıuxbuy. Nema kәren bazare çıevekı, toydes tene bakı. Sa ğıal çur anesı. Na хәәvntıunıı, bәğәybes tetıun bakı. Bıyәsın bavan ğara pine:

- Ау bala, sa takı, te bazarı pervare tarapa. Baneko, çur tağaye таде.

Oşın ğı savayna ğaren таıı beñeñğı çur bazarı belı toyeğala paynu jıomо әmbı çırpene.

5. FAĞьREN HİKӘKЪANBİ?

Suntıay "Kәsıb" ıııla sa хәәtıuxbuy. İçıxun öххәләәne taştıay. Sa ğı öххәләхun хәәybakatıan yakъ kımkınәxune bıı. İşkәaren extltәne burxı, Kәsıbal ojuıla qәñqulbı samal tağay baskı. Te pervarı хәәyuğon şotıo atıunki. Sakı burtıunxı tola-molabesa.

Amdarxoy suntıın хәәye kъoncıuğo pine:

- Vi Kәsıbә şono he ğınәtıun bastıa?

Şotrııı іçu tene хәәхәpı. Pine:

- Хьоцше хозeyın lavabaketıun sa kәsıbı loxol. Fağьren hıkәkъanbı?